

فضای سایبری و نوجوانان؛ پیامدها و راهکارها

چکیده

ضرورت استفاده از اینترنت در زندگی انسان غیر قابل انکار می باشد. بی تردید در عصر حاضر اینترنت در بیشتر جنبه های زندگی انسان تاثیر چشمگیری داشته است. پیدایش رایانه و پس از آن دنیای مجازی اینترنت، همواره در پی خود آثار مثبت و منفی بسیاری دارد. از جمله پیامدهای سوء آن، پیدایش جرایم نوظهور رایانه ای و اینترنتی است. با ورود فن آوریهای نوین، به ویژه شبکه های اجتماعی نوع دیگری از روابط تحت عنوان روابط مجازی شکل گرفته، که موجب افزایش تعداد دوستان و شبکه های اجتماعی کاربران شده است. علی رغم نقش موثری که فضای مجازی در زندگی انسان دارد، استفاده نامناسب و کنترل نشده از آن می تواند پیامدهای منفی را برای جامعه به همراه داشته باشد. این فناوریها ضمن اینکه در بسیاری از امور به بهبود و ارتقای مسائل کمک کرده اند، اما همچنان مسائل و پیامدهای آن به خصوص برای نوجوانان و خانواده ها مسئله مند است. هدف از انجام این پژوهش، بررسی فضای سایبری در نوجوانان، ارائه راهکارهایی در رابطه با آثار فضای سایبری در نوجوانان است که در آن، آثار و پیامدهای منفی اینترنت را مورد بررسی قرار داده و راهکارهایی را جهت مقابله با آسیبها فضای سایبری ارائه می نماید. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و جستجو در پایگاهها و منابع اطلاعات علمی اینترنتی و کتابخانه ای گردآوری شده است. یافته ها نشان می دهند که مهمترین پیامدهای نوجوانان شامل فردی، محیطی، نوپدید در حوزه فضای مجازی و آسیب های مدیریتی و حاکمیتی است.

کلیدواژه ها: فضای مجازی، نوجوانان، جامعه، راهکارها

مقدمه

امروزه در جهانی زندگی می‌کنیم که بشریت با حجم فزاینده اطلاعات روبه‌روست که گاه از آن به عنوان انفجار اطلاعات یاد می‌شود. از جمله آثار و پیامدهای چرخش آزاد اطلاعات، شتاب گرفتن پیدایش فناوری‌های اطلاعاتی - ارتباطی که می‌تواند بر ابعاد گوناگون زندگی بشر و جامعه بشری که گستره‌ای جهانی یافته است، تاثیرات چشمگیری از خود بر جای بگذارد. این تاثیرات می‌تواند مثبت یا منفی ارزیابی شوند (جلالی، ۱۳۹۱). می‌توان گفت، مهمترین تغییراتی که این فناوری‌ها در جهان بوجود آورده بوسیله مارشال مک لوهان در یک عبارت خلاصه شده است و آن تبدیل جهان به یک دهکده جهانی است. بدین معنا که مردم نقاط مختلف در کشورهای سراسر کره زمین به مثابه ساکنان یک دهکده امکان برقراری ارتباط با یکدیگر و اطلاع از اخبار و رویدادهای جهان را دارند. در دهه اخیر کاربرد رایانه‌ها و اینترنت به جریان عادی زندگی راه یافته است. میلیون‌ها نفر چندین ساعت از زمان هر روزه خود را با رایانه می‌گذرانند. آنها ایمیل دریافت می‌کنند، سایت‌های وب را مرور و داده‌های خود را در پایگاه‌های داده نگهداری می‌کنند و در فعالیت‌های بی‌شمار مشارکت می‌جویند. امروزه در بسیاری از کشورهای دنیا با اتصال به شبکه‌های اجتماعی، مراکز اینترنتی و هدایت درست کاربران دریافته‌اند اینترنت و امکانات وابسته به آن از بهترین و مهم‌ترین وسایل ارتباط جمعی است که با آن می‌توان در زمینه‌های مختلف علمی، تکنولوژیکی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی با جهان پیرامون به مبادله پرداخت، گپ دوستانه داشت، اطلاعات را در سراسر جهان مبادله کرد و بهتر و هدفمندتر از زمان فراغت استفاده کرد. به‌طور کلی اینترنت و امکانات ایجاد شده، یکی از قدرتمندترین رسانه‌های جمعی هستند که افراد را در ابعاد مختلف به یکدیگر پیوند می‌دهند. عاملی معتقد است وقتی فردی فقط در محیط خانواده زندگی می‌کند و هیچ پیوند متفاوتی با خارج از خانه از راه فضای مجازی برقرار نمی‌کند، چه تلقی از خود دارد و هویت خود را چگونه می‌یابد. فرد در این روند چقدر خود را عضو خانواده می‌یابد و چقدر منابع مجازی خارج از خانه بر حس فردی و خانوادگی او تأثیر می‌گذارد. در خانواده سنتی، هویت مستقل فرد از خانواده کم‌رنگ بود؛ اما در فضای دو جهانی‌شده جدید، گسترش پیوندها و ارتباطات فردی مستقل، حوزه مستقل فرد در خانواده را تقویت کرده است (عاملی، ۱۳۹۰).

بی‌تردید استفاده از اینترنت، در جوامع امروزی اهمیت و ضرورت ویژه‌ای دارد، و بخش مهمی از زندگی افراد در جوامع مدرن محسوب می‌شود. در سالهای اخیر استفاده از اینترنت به منظور افزایش ارتباطات و تسهیل مبادله اطلاعات رشد فزاینده‌ای داشته است. بیشتر افراد در سنین و موقعیت‌های جغرافیایی مختلف به اینترنت دسترسی دارند، و می‌توانند به سهولت و بدون محدودیت با افراد دیگر در نقاط مختلف جهان ارتباط داشته باشند، و از آخرین اخبار و اطلاعات در سریع‌ترین زمان ممکن آگاه شوند. با ورود فن‌آوری‌های نوین، به ویژه شبکه‌های اجتماعی، نوع دیگری از روابط تحت عنوان روابط مجازی شکل گرفته و منجر به افزایش شبکه‌های اجتماعی، تعداد دوستان و تعاملات اجتماعی کاربران شده است. علی‌رغم نقش موثری که فضای مجازی در زندگی انسان دارد، استفاده نامناسب و کنترل نشده از آن می‌تواند پیامدهای منفی را به همراه داشته باشد. ماورای استفاده بهینه، دسترسی آسان به فضای مجازی سبب افزایش وابستگی و غفلت از جنبه‌های مختلف زندگی خانوادگی و اجتماعی برخی از کاربران شده است.

فضای مجازی یکی از فرصت‌ها و زمینه‌هایی است که برای کسب دانش و معرفت می‌توان از آن بهره‌گرفت. فضای مجازی و فناوری اطلاعات مکان محور نیست و به همین جهت علیرغم همه آسیب‌ها و یا ناهنجاری‌هایی که در آن به چشم می‌خورد آن را می‌توان یک فرصت تربیتی قلمداد نمود و بر مبنای همین استدلال فضای مجازی یک فضای مکمل برای اهداف تربیتی و آموزشی است. در این میان یکی از دغدغه‌های صاحب‌نظران و کارشناسان حضور نوجوانان در این فضا می‌باشد چرا که خواه ناخواه هر نوع اطلاعات و اخبار مختلف در تمامی موضوعات بشری در این فضا در دسترس قرار دارد از طرفی پرواضح است که یکی از نگرانی‌های اصلی درباره نوجوانان موضوع تربیت و اخلاق ایشان می‌باشد (رجبی، ۱۳۹۷).

نوجوانی دورانی برای تکامل یک سبک زندگی سالم، عملکردها و رفتارهای بهداشتی است و همچنین دوره‌ای است که به مشکلاتی نظیر استفاده از سیگار، الکل و مواد مخدر و مسائل جنسی و نظایر آن روبه‌رو می‌شوند. افزایش نگرانی‌های عمومی، درباره مسائل مختلف اجتماعی، هم از این جهت که خسارت‌ها و صدمه‌های وارده بر پیکر جامعه از ناحیه این گونه مسائل رو به فزونی دارد و هم از آن جهت که گاهی مقابله با آن نیز روزبه‌روز دشوارتر می‌شود، شناخت علمی و دقیق مسائل اجتماعی را ضروری می‌سازد (فدوی و فتحی، ۱۳۹۱). کشور ایران در حال گذار از جامعه سنتی به مدرنیسم است، لذا تغییرها و دگرگونی‌های سریع و وسیعی در ساختارهای بنیادی، به خصوص ساختارهای فرهنگی و اجتماعی خود دارد که شناخت تهدیدها و آسیب‌های اجتماعی، ارزیابی روند و ابعاد متفاوت آن، چگونگی تحول و اولویت‌بندی زمان حال و آینده، نه تنها راه را برای برنامه‌ریزی‌های بهتر هموار می‌کند، بلکه سبب می‌شود تا اقدام‌ها به موقع و تصمیم‌گیری‌های صحیحی، قبل از وقوع هر گونه بحران، اتخاذ و امنیت اجتماعی تا حد امکان حفظ شود. در این پژوهش محقق برآن است تا تاثیر فضای سایبری بر نوجوانان را مورد بررسی قرار داده و همچنین پیامدها و راهکارهایی که در مقابل آن می‌توان انجام داد را مشخص نماید.

این مقاله در سه بخش تنظیم گشته است که در بخش اول فضای سایبری و نوجوان و فراوانی و گستره حضور نوجوانان در این فضا، و اهمیت توجه به پیامدهای جرم‌شناختی این فضا مطرح شده است و در بخش دوم پیامدهای جرم‌شناختی و جامعه‌شناختی فضای سایبری از حیث بزهکاری و بزه‌دیدگی نوجوانان مطرح شده است و در بخش سوم راهکارهای پیشگیرانه و مقابله با این پیامدها در رویکردهای مختلف جامعه‌شناختی و حقوقی مورد بررسی قرار گرفته است.

۱- فضای سایبری و نوجوانان

اینترنت به حق یکی از مظاهر فناوری اطلاعات است که با پیدایش و گسترش رایانه‌های شخصی و امکانات وسیع ارتباطات راه دور شبکه‌ای و مخابراتی به منصف ظهور رسید. اینترنت را نمی‌توان تنها یک شبکه رایانه‌ای یا مجموعه‌ای از شبکه‌های رایانه‌ای متصل به هم تلقی کرد. در واقع به اینترنت باید به عنوان منبع عظیمی از اطلاعات قابل استفاده نگاه شود. با توجه به قابلیت‌های بسیار بالای این شبکه که مجموعه جهان را به یک شهر کوچک تبدیل کرده و از لحاظ دسترسی به نقاط و اطلاعات جای جای این دنیا با فشردن یک کلید امکان پذیر شده؛ امکان ارتکاب جرایم متعدد و مختلف چه از لحاظ جرایم سنتی و چه خلق جرایم بسیار جدید و بی سابقه را برای مجرمان به وجود آورده است (دزیانی، ۱۳۸۹).

فضای مجازی به عنوان گسترده ترین شبکه های جهانی در حکم مخزنی از اطلاعات خوب و بد، زشت و زیبا، اخلاقی و غیر اخلاقی می تواند تلقی شود. اینترنت علاوه بر آنکه به خودی خود سودمند است می تواند مضر هم واقع شود. بنابراین به رغم همه ظرفیت ها و قابلیت های اینترنت نباید مسائل و آسیب هایی که در ارتباط با آن به وجود آمده است را از نظر دور بدانیم. اهمیت و ابعاد منفی یا استفاده های زیان آور و نامطلوب از اینترنت آنجایی گسترده تر می شود که کنترل هایی که بر دیگر رسانه هاست در این رسانه موثر نمی باشد و در دنیای مجازی یا نظارت بر آن امکان ندارد و یا به قدر کافی کاربرد ندارد. فضایی که ما هر روز در آن دست به عمل می زنیم و با مردم، اندیشه ها، مکان ها و زمان هایی دیگر ملاقات می کنیم (کاستلز و اینس، ۱۳۸۴). به عبارت دیگر، فضای سایبر در معنا به مجموعه ای از ارتباطات درونی انسان ها با کامپیوتر و وسایل مخابراتی، بدون در نظر گرفتن جغرافیای فیزیکی گفته می شود.

برخلاف فضای واقعی در فضای مجازی نیاز به جابه جایی های فیزیکی نیست و کلیه فعالیت ها از طریق فضای سایبر، انجام و ایجاد شبکه عظیمی از افراد را سبب می شود که مرزهای سیاسی و جغرافیایی را درهم می شکنند و گاه مرزهای فرهنگی را کم رنگ می کنند و بر تمام ابعاد زندگی بشر تأثیر می گذارند (Suler, 2008). شبکه های اجتماعی، محل گردهمایی صدها میلیون کاربر اینترنت است که بدون توجه به مرز، زبان، جنس و فرهنگ به تعامل و تبادل اطلاعات می پردازند (سلطانی فر، ۱۳۸۹).

متأسفانه آنهایی که مرتکب جرم می شوند، تکامل رایانه ای را فراموش نکرده اند. تعداد مجرمانی که در جریان ارتکاب جرایم از کامپیوتر، موبایل و سرورهای شبکه استفاده می کنند، رو به افزایش است. گاهی اوقات رایانه ها ابزارهای جرم به شمار می آیند. برای مثال، اینترنت می تواند در ارسال یک تهدید به مرگ از طریق ایمیل، اجرای حمله های هکرها علیه شبکه رایانه ای آسیب پذیر، انتشار هرزه نگاری رایانه ای به کار رود. خانواده کوچکترین واحد اجتماعی، اما بزرگ ترین و تأثیرگذارترین واحد تربیتی در جوامع به شمار می آید، به گونه ای که این نهاد می تواند منشأ تحول های عظیم فردی، اجتماعی و رشد ارزش های انسانی در میان اعضای آن باشد. اما متأسفانه امروزه، نسبت به گذشته، به این نهاد کوچک اجتماعی بهایی کمتر داده شده و در نتیجه جایگاه ارزشمند و حیاتی این نهاد مقدس، در میان نسل نوجوان و جوان نیز رنگ باخته است. شاید از همین روست که همه روزه، به ویژه در کلان شهرها، بیش از پیش شاهد افزایش مشکلات و نابسامانی های خانوادگی و سیر صعودی آمارهای تکان دهنده و رو به رشد طلاق، کودک آزاری، همسرآزاری، فقر، بزهکاری، اعتیاد، خودکشی، فرار از خانه و ... هستیم که همگی حکایت از رعایت نکردن حقوق و حریم خانواده توسط اعضای آن، دارند (رفاهی، ۱۳۸۷).

در حال حاضر بسیاری از نوجوانان در جوامع مختلف از فضای مجازی استفاده می کنند. آنها به دلیل جذابیت های این فضا، علاقمندی زیادی به آن نشان می دهند و در واقع فضای مجازی بخش مهمی از زندگی روزمره نوجوانان می باشد. استفاده گسترده ی نوجوانان از فضای مجازی نگرانی خانواده ها را افزایش داده است، زیرا با توجه به عدم تکامل رشد جسمی و ذهنی نوجوانان، خطرات و آسیب های ناشی از آن در بین نوجوانان شدت یافته است. پدیده ی بلوغ و تغییرات هورمونی ناشی از آن، هویت یابی، مسائل تحصیلی، و فاصله ی بین ایده آل های نوجوان و زندگی واقعی مشکلاتی است، که نوجوان را تحت فشار قرار می دهد، و حل چنین مشکلاتی نیازمند بهزیستی روانی و مهارت های مقابله ای مناسب است. شروع دوران نوجوانی با مسائل

چالش انگیزی در زندگی فرد همراه است، که شامل استقلال عمل و خودپیروی، تصمیم گیری در زمینه مسائل تحصیلی - شغلی، و همرنگی با همسالان است. این مسائل در افزایش میزان اضطراب و افسردگی نوجوانان تاثیر گذار است، و اگر نوجوانی نتواند سازگاری مناسبی با چنین چالش‌هایی داشته باشد، مشکلات و آسیب‌های روانشناختی قابل توجهی را تجربه می نماید. برای نوجوانانی که تجربه آسیب‌های روانشناختی دارند، استفاده از اینترنت می تواند، بعنوان وسیله ای برای اجتناب یا رهایی از استرس های روانی در نظر گرفته شود.

نوجوانان امروز، به عنوان فرزندان دیجیتال، تمام زندگی خود را در دنیای مجازی که توسط رسانه‌ها، به ویژه کامپیوتر و اینترنت، احاطه شده است سپری می کنند. جای تعجب نیست که تعاملات آنها با تکنولوژی موجب طرح سؤالات و نگرانی‌هایی شده است. در دنیای ماشینی و شهری امروز که والدین فرصت چندانی برای صرف وقت با فرزندان‌شان ندارند والدین ساده ترین راه را برای سرگرم نمودن فرزندان‌شان انتخاب می نمایند؛ بدین صورت که ابزارهایی همچون تلفن همراه، لپتاپ، رایانه ی شخصی و اینترنت را در اختیار فرزند دلبندشان قرار می دهند تا او در اتاق خود به کار با آنها مشغول شود؛ حال آنکه فرزند تنها از نظر فیزیکی در محیط امن خانه به سر میبرد، ولی در عمل از طریق این وسایل به ویژه اینترنت به دنیایی به مراتب بزرگتر از محیط پیرامونش قدم مینهد و با چیزهایی مواجه میشود که بسیاری از پدران و مادران از وجود آنها آگاه نیستند (ابراهیم پور، ۱۳۹۰).

طولانی شدن دوره جوانی و نوجوانی و رواج شیوه‌های جدید فناوری اجتماعی برای پرکردن فضای زندگی فردی شده و کم‌رنگ شدن شکاف‌های متداول اجتماعی، شرایط جدیدی را پیش پای افراد در جامعه گذاشته است. امر تأثیرپذیری بیش از پیش از رسانه‌های جمعی و گرایش به استفاده از این فضا در زمان فراغت بر کسی پوشیده نیست. نسل فعلی، نخستین نسلی است که از ابتدا با کامپیوتر و استفاده از اینترنت کاملاً آشناست. تحولات تکنولوژیک بر ذوق، سلیقه، نیاز ارتباطی افراد و گذراندن اوقات فراغت آنها نیز تأثیرگذار است. دو فرایند رسانه‌ای شدن و خانگی شدن، گذران بخش عمده‌ای از فراغت در جوامع مدرن را توصیف می کنند (ذکایی، ۱۳۸۳).

جوانان بیشتر فراغت خود را در خلوت می گذرانند و برای سرگرم شدن به طور فزاینده‌ای به رسانه‌های جدید متکی هستند. ارتباطات با واسطه کامپیوتر در فرهنگ فراغت و اجتماع فراغت تأثیرگذار هستند. شبکه‌های کامپیوتری جهان، فرهنگ جدیدی را در ده سال گذشته پدید آورده‌اند که تأثیرات شگرفی در تعاملات و روابط اجتماعی ایجاد کرده است (Rhien gold, ۱۹۹۳).

گربنر با طرح نظریه کاشت، بر کنش متقابل بین فضای مجازی و مخاطبانی که از آنها استفاده می کنند و چگونگی تأثیرگذاری آن به مخاطبان تأکید دارد. او معتقد است ساعت‌های متمادی مواجهه با فضای مجازی، تغییر در نگرش و دیدگاه‌ها نسبت به آن را ایجاد می کند. گربنر معتقد است فضای مجازی به ارائه دیدگاه‌های هم‌شکل و کم و بیش یکسان از واقعیت اجتماعی متمایل هستند و مخاطبان آنها براساس چنین سازوکاری فرهنگ‌پذیر می شوند. او معتقد است فضای مجازی به دلیل نظم و هماهنگی در ارائه پیام، قدرت اثرگذاری بسیاری دارند و درحقیقت این‌گونه جامعه را شکل می دهند (سورین و تانکارد، به نقل از کیخایی، ۱۳۸۴).

در زیر نتایج برخی از پژوهش های انجام شده آورده شده است:

برتون (۱۳۸۲) به پیامدها و آثار منفی اینترنت اشاره دارد و معتقد است اینترنت، انزوای اجتماعی کاربران را سبب می‌شود. برتون در پژوهشی با عنوان آیین اینترنت، تهدیدی برای پیوند اجتماعی، پیامدها و آثار مخرب اینترنت را روی ۲۵۶ نفر طی دو سال در ایالات متحده بررسی کرده است. نتایج آن نشان داد استفاده از اینترنت، حلقه روابط اجتماعی دور و نزدیک را کاهش و گوشه‌گیری و افسردگی را افزایش می‌دهد. در نتیجه، نوع جدیدی از گوشه‌گیران ظاهر می‌شوند که تنها ارتباط اطلاعاتی و ابزاری دارند. این افراد پیوند اجتماعی متفاوت با پیوند اجتماعی جامعه بشری بنا می‌کنند.

در پژوهش گنجی با عنوان بررسی الگوی کاربران اینترنت و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن، در سال ۱۳۸۵ الگوی کاربران اینترنت در ایران بررسی شده است. این پژوهش نشان می‌دهد با افزایش محدودیت ارتباطات اجتماعی، افراد به بهره‌گیری از الگوی ارتباطی اینترنت تمایل بیشتری نشان می‌دهند. پیوند اجتماعی نیز در این زمینه نقش مهمی دارد.

مالمیر و همکار (۱۳۸۹) نیز در مقاله خود با عنوان «پیشگیری از بزه دیدگی سایبری» به بررسی بزه دیدگی ناشی از جرایم سایبری و راه های پیشگیری از آن پرداخته اند و نتیجه گرفتند که نظریه سبک زندگی با بزه دیدگان سایبری مشخص شد تنها فقدان حفاظت نقش عمده بازی می کند.

ترابیان و همکاران (۱۳۹۷) در پایان نامه خود با عنوان بررسی پدیدار شناسانه ای اعتیاد نوجوانان به اینترنت (شبکه های اجتماعی)، نشان دادند که ویژگی های شخصیت و اختلالات روان شناختی به همراه سبک فرزند پروری مستبدانه و کمالگرایی والدین موجب تجربه ی هیجانات منفی و سبک مقابله ای اجتنابی نوجوانان می شود.

یوسفی و افتخاری (بی تا) در مقاله ای با عنوان تاثیر فضای مجازی بر میزان بزهکاری جوانان نشان دادند که، گستردگی فضای مجازی سبب شده تا در کنار تمامی کاربردها و ویژگی های منحصر به فرد این شبکه را هر روز گسترش دهد، و شاهد بروز روز افزون چالش های متعددی نیز باشیم.

بیکر در پژوهشی در سال ۲۰۰۰ نشان داد اینترنت برای زنان یکی از ابزارهای ایجاد ارتباط بیشتر با شبکه‌های اجتماعی مانند دوستان و خانواده آنها بوده است. این زنان اظهار داشته‌اند با استفاده از اینترنت، احساس پیوند اجتماعی و حمایت عاطفی بیشتر می‌شود (بیکر، به نقل از گنجی، ۱۳۸۵).

۲- گستره حضور نوجوانان در فضای سایبری

در عصر حاضر که قرن دانایی نام گرفته است؛ بی بهره بودن از فن آوری های ارتباطی مدرن همچون اینترنت و جلوگیری از ورود آن به کشور، ممکن و معقول نیست؛ زیرا سبب محروم ماندن از روند فراگیر دانسته ها و اخبار و عقب ماندن از پیشرفت می شود. با این حال، بهره گیری خارج از چارچوب از این فن آوری نیز می تواند آسیب های اخلاقی و فرهنگی به کشورمان وارد سازد. از این رو، باید با جهت دهی اخلاقی به پدیده جهانی اینترنت، هم از جنبه های مثبت آن سود جست و هم خود و کشور را

از آسیب های آن ایمن ساخت (رضاییان، ۱۳۸۸). فضای مجازی در واقع نامی است که تعداد زیادی از کاربردهای امروز فناوری های جدید ارتباطی را در برمی گیرد (هولمز، ۱۳۸۴).

فضای مجازی با وجود مزایای فراوانش، به دلیل ویژگی هایی مانند امکان تحصیل هویت های گوناگون، گمنامی و سهولت انجام اعمال مختلف، موجب مهاجرت بسیاری از جرایم به آن شده است و مسؤلیت ناجا را که متولی برقراری نظم و امنیت است، دشوار می سازد. امروزه با استفاده از اینترنت، بهره گیری اطلاعات زیاد در کمترین زمان و برقراری ارتباط گفتاری، نوشتاری و دیداری با هزینه ای نسبتاً کم امکان پذیر شده است. افراد بسیاری در شبکه های اجتماعی مجازی جذب شده اند و این نفوذ و گستردگی، شبکه های اجتماعی مجازی را به بخشی از زندگی روزمره افراد تبدیل کرده است؛ حتی اگر این عضویت به معنی فعال بودن این کاربران نباشد، دگرگونی در تعاملات و زندگی آنها را موجب می شود. عصر جدید، عصر ارتباطات انسانی است و ابعاد گوناگونی را در برمی گیرد. در این صورت انتظار می رود افراد، زمان و شرایط مناسبی برای استفاده از فضای مجازی برگزینند؛ زیرا فضای مجازی، مجموعه قابلیت هایی دارد که باعث سهولت زندگی می شود. ارتباط از طریق این رسانه، یک سویه و تحمیل شونده نیست؛ بلکه ارتباطی است که در آن فرد نقش فعالی دارد. افراد در این ارتباطات از دیگران تأثیر می پذیرند و بر آنها نیز تأثیر می گذارند. امروزه کره جدیدی به جهان اضافه شده است که به کره زمین مجازی تعبیر می شود و بدین ترتیب با مفاهیم جدیدی مانند زمان مجازی، شغل مجازی و فراغت مجازی مواجه می شویم» (ذکایی، ۱۳۸۳). اکنون تحت تأثیر وسایل الکترونیکی در راه ایجاد چنین جامعه ای طرز زندگی، نظام آموزشی، ادبیات، هنرها و به طور کلی همه نظام فرهنگ انسانی دگرگون شده است (ساروخانی، ۱۳۹۴). فضای مجازی علاوه بر تسهیل برقراری ارتباط و دسترسی به اطلاعات و همچنین فرصتهای جدیدی که برای زندگی بشر با خود به ارمغان آورده است، بشر امروزی را دستخوش چالش ها و نگرانی هایی نیز نموده است. امکان تعامل آسان با این فضا و در دسترس بودن تجهیزات آن برای کودکان و نوجوانان، عملاً این فضا را وارد زندگی روزمره کودکان و نوجوانان نموده است. اما در کنار مزایای دنیای گسترده فضای مجازی، معایب و مضراتی مخصوصاً برای کودکان و نوجوانان وجود دارند. بنابراین امروزه آسیب پذیری کودکان و نوجوانان از فضای مجازی سبب نگرانی هایی برای والدین شده است. ترکل معتقد است فضای مجازی، دنیاهایی را به تصویر می کشد که از تخیلات علمی برخاسته اند؛ با این حال برای بسیاری از مردم فضای مجازی بخشی از زندگی روزمره شده است. هنگامی که نامه های الکترونیکی خود را می خوانیم یا در یک بحث هم زمان اینترنتی شرکت می کنیم، در فضای مجازی هستیم. در این فضا قادریم ضمن تبادل نظر، شخصیتی مجازی برای خود بیافرینیم و همچنین فرصت آشنایی با اجتماعات جدیدی را داریم که در آن با مردمی از سراسر دنیا ارتباط برقرار می کنیم؛ در حالی که شاید با داشتن روابط صمیمانه، هرگز در دنیای واقعی آنها را ملاقات نکنیم (Turkle, ۱۹۹۷).

ارتباطات اینترنتی در محیط های چت، ضمن تقویت کردن روابط غیروابسته به زمان و مکان، به فضایی برای جستجو و ارضای کنجکاوی جوانان تبدیل شده است. همچنین فضای مجازی و دیجیتال اینترنت، صورت های جدید مشارکت های اظهاری و عاطفی را به صورت های متداول مشارکت های سیاسی و اجتماعی در عرصه های حقیقی جامعه جایگزین کرده است. در وجه منفی، استدلال بر این است که سرگرمی های مجازی اینترنتی معمولاً به تقلیل سرمایه اجتماعی، انزوا و بریدگی از

مشارکت‌های محسوس و عینی، تغییر روابط از اجتماعات و گروه‌های آشنا به اجتماعات شبکه‌ای، قطعه‌قطعه شدن افراطی سلیقه‌ها و خرده فرهنگ‌ها و در نتیجه توده‌وارسازی منجر می‌شود (Shills, ۱۹۶۳).

۳- نظریه های عام جرم شناسی در تبیین نقش فضای سایبری در وقوع جرم

۳-۱- نظریه های بزه کار محور

تاثیر فضای مجازی در وقوع جرم، با عنایت به نظریه های عام جرم شناسی همچون نظریه های معاشرت ترجیحی، جرم شناسی رسانه و فرهنگ، نظریه تعارف فرهنگی، بررسی می شود تا از طریق شناخت بهتر مساله، زمینه لازم جهت توجیه اقدامات لازم مبنی بر مبارزه با جرایم فضای مجازی فراهم شود.

۳-۱-۱- نظریه معاشرت ترجیحی

بر اساس این نظریه که توسط ادوین سترلند ارائه شده است رفتار مجرمانه بر اثر تعامل با اشخاص دیگر آموخته می شود. در این فرایند یادگیری، هم فنون ارتکاب رفتار مجرمانه و هم انگیزه های انجام آن آموخته می شود (رحیمی نژاد، ۱۳۹۴). به علت وجود ارتباطات بدون مرز در اینترنت، در این فضا نیز گروه های مجرمانه می توانند با افراد زیادی در نقاط مختلف جهان ارتباط برقرار کرده و الگوهای مجرمانه خود را ارائه دهند و کاربران به حاشیه رانده شده در فضای حقیقی نیز، در اثر معاشرت با این گروه ها که از طریق شبکه های اجتماعی، چت روم ها و وبسایتها ممکن می گردد، فنون و انگیزه های ارتکاب جرم را می آموزند.

۳-۲-۱- نظریه تعارض فرهنگی

برخی از جرایم ارتكابی متأثر از اینترنت با توجه به نظریه تعارف فرهنگی قابل تبیین است. طبق این نظریه که توسط توماس لین ارائه شده است قواعد و هنجارهای حاکم بر رفتار انسان ها از فرهنگی به فرهنگ دیگر متفاوت است و جرم حاصل کشمکش ها و نزاع های موجود میان این هنجارها و قواعد است (رحیمی نژاد، ۱۳۹۴).

۳-۳-۱- رسانه و جرم

تردیدی نیست که هر رسانه بعضا به دلیل برداشت نادرست مخاطبینش از محتوای آن رسانه و گاه به علت ترویج مستقیم یا غیرمستقیم جرم، ممکن است ایجاد فرهنگ بزهکارانه را در مخاطبین خود رقم بزند. تاثیر منفی برنامه های رسانه ای بر کودکان و نوجوانان، که هنوز از قدرت تحلیل و تفسیر ناتوان هستند (آقایی، ۱۳۹۶). و نیز بر آنانی که فاقد سواد رسانه ای هستند، به مراتب بیشتر از دیگران است. وانگهی وجود فضای مجازی اشکال جدیدی از بزهکاری و بزه دیدگی از جمله آن؛ راه اندازی سایتهای نفرت، حملات سایبری، سوء استفاده جنسی از کودکان را ایجاد نموده است که همه این جرایم با نگاه جرم شناختی نسبت به اینترنت قابل تحلیل و بررسی است به طوری که گفته می شود در حوزه رسانه، مفاهیم، تعاریف و تجربه جرم و کنترل آن متحول شده است و این امر چالش های جدیدی فراروی جرم شناسان رسانه ایجاد نموده است (Greer, ۲۰۱۳) ایون جوکز استاد جرم شناسی در انگلستان، راجع به استفاده از امکانات فضای مجازی در تسهیل جرم، اظهار می دارد: شما با تجهیزات

درست و دانش فنی کافی، می توانید ازدواج اینترنتی بخرید، به مشروب فروشی های همجنس گرایان سری بزنید، در فروشگاه های جهانی ول بچرخید و با کارت اعتباری دیگران خرید کنید، وارد سامانه امنیتی یک بانک شوید، یک تظاهرات در یک کشور ترتیب دهید و پنتاگون را هک کنید. (جوکز، ۱۳۹۴).

۳-۲- نظریه های بزه دیده محور (موقعیت مدار)

در بررسی نظریه های جرم شناسی، پرداختن به دیدگاه های بزه دیده مدار، از حیث شناخت فرصت های مجرمانه و آماج جرم در فضای مجازی، جهات اتخاذ تدابیری مبنی بر مهار بزهکاری، از طریق حذف یا محدود سازی عوامل جرم زا و نیز مدیریت مناسب عوامل محیطی که فرصت های مناسب ارتکاب جرم را فراهم می کند (ابراهیمی، ۱۳۹۳).

۳-۲-۱- نظریه فعالیت روزمره

طبق این نظریه که توسط کوهن و فلسون ارائه شده است موقعیت های پیش جنایی و آماج جرم تاثیر چشمگیری بر تصمیم فرد در ارتکاب جرم خواهد داشت. آنها در این نظریه وجود سه عامل را برای ارتکاب جرم ضروری می دانند که عبارتند از:

۱- وجود بزهکار بانگیزه

۲- آماج مناسب

۳- نبود محافظ توانمند در برابر تخلف (Cohen & Felson, ۱۹۷۹).

۳-۲-۲- نظریه سبک زندگی

این نظریه که از جمله نظریه هایی است که با محوریت قراردادن بزه دیده و بررسی شیوه زندگی او به تحلیل جرایم می پردازد به گات فردسن وهیندلانگ منسوب می باشد. به موجب این نظریه بین سبک زندگی خطرناک و بزه دیده شدن افراد رابطه وجود دارد (Mcneeley, ۲۰۱۵). به عبارت دیگر سبک زندگی افراد و فعالیت های شغلی و تفریحی آنان می تواند در کاهش یا افزایش خطر بزه دیده شدن آنها تاثیر به سزایی داشته باشد.

۳-۲-۳- نظریه انتخاب عقلانی

کلارک و کورنیش از جمله پیشاگامان این نظریه می باشند. هسته اصلی این نظریه، تشریح انگیزه مجرم برای ارتکاب جرم به عنوان تلاشی برای رفع نیازهای عادی است. بر این اساس فرد، موقعیت ها و فرصت های ارتکاب جرم را با هدف کسب سود در پی یک فرایند عقلانی مورد سنجش قرار می دهد و حاصل این بررسی، تصمیم گیری درمورد جرم یا انصراف از آن است (محسنی، ۱۳۹۷).

۴- فضای سایبری و پیامدها در بزهکاری نوجوانان

فضای مجازی، به عنوان فضای دومی از زندگی واقعی است که مانند فضای واقعی، نیازمند فرهنگ است. این فرهنگ، همان گونه که در فضای واقعی، از عوامل متعددی مانند: عرف، شرع، وضعیت اقتصادی و معیشتی، سطح تحصیلات و غیره ناشی می شود، در فضای مجازی نیز از همین عوامل تأثیر پذیرفته، بر این عوامل نیز تأثیر می گذارد. نتایج پژوهش ها نشان می دهد که گسترش فضاهای مجازی اینترنتی مانند انواع دیگر تحولات و پیشرفت ها، پیامدها و آثار گوناگونی را در زمینه آداب و اخلاق زندگی خانوادگی کاربران این گونه فضاها ایجاد کرده است (عاملی، ۱۳۹۰). با افزایش تعداد کاربران بسیاری از متخصصان و منتقدان اجتماعی معتقدند، که رفتارها، اعمال و پدیده های نامطلوب و آسیب زای اجتماعی رشد فراوانی داشته است، که دامنه آن از اعتیاد به اینترنت تا انزوای اجتماعی و افزایش آسیب های روانی متغیر می باشد. آثار سوء اینترنت بر خانواده با افزایش فراگیری اینترنت و کاربران فضای مجازی، اعتیاد تازه ای شکل گرفته است. اعتیاد به اینترنت یک واژه نیست، بلکه یک حقیقت است که سبب دور شدن اعضای خانواده از یکدیگر می شود، با این حال، بسیاری از افراد واژه اعتیاد را تنها در زمینه مواد و داروها بکار می برند، و اعتیاد به اینترنت را اختلال واقعی در نظر نمی گیرند. در این نوع اعتیاد، وابستگی به ماده ی خاصی صورت نمی گیرد و وابستگی ناشی از آن کاملاً ابزاری است، اگرچه علائم و نشانه های اعتیاد را دارا می باشد، و پیامدهای آسیب زا و مخربی به همراه دارد. از سوی دیگر، بسیاری از کاربران فضای مجازی، جوانان متأهلی هستند که در اتاق های گفتو گو و شبکه های اجتماعی عضو می شوند و برخی از تصاویر بدحجاب به نمایش درآمده در آلبوم ها یا نمایه های فیسبوک، زنان شوهردار هستند و این به معنای آن است که فضای مجازی، نظام ارزشی موجود در جامعه ی ما را از طریق تغییر در سبک زندگی، دچار دگرگونی نموده است. همین تصاویر و پوشش های نامتعارف اما خط قرمزهای ارتباط نامحرم را می شکند و در نهایت، موجب فراهم آمدن زمینه های خیانت در زندگی و ارتباطات نامشروع می شود.

۴-۱- پیامدهای جرم شناختی و جامعه شناختی فضای سایبری

جرایم سایبری یکی از جرایم نوین است و این مسئله سبب شده است کشورها در قانونگذاری از این جرم و مقابله با آن، با مشکلات فراوانی روبه رو شوند. محیط سایبر یا محیط مجازی مفهومی است که اخیراً از سوی جرم شناسان و حقوقدانان مورد توجه قرار گرفته و همزمان با خلق این محیط جرایمی نیز در آن و با استفاده از آن به وقوع می پیوندد. یکی از مهمترین ابزارهای ارتکاب جرائم سایبری استفاده از اینترنت است. اینترنت در معنای عمومی به معنای مجموعه ای از شبکه ها است که اولاً به صورت فیزیکی به هم متصلند، ثانیاً می توانند با یکدیگر ارتباط برقرار کند و منابع اطلاعاتی را با هم به اشتراک بگذارند و ثالثاً قادرند در کنار هم به صورت یک شبکه واحد عمل کنند. از سرویس های موجود در اینترنت که به عنوان کلید سرویس های دیگر به شمار می آید، پست الکترونیک است. در این سرویس، متن یا هر پرونده کامپیوتری دیگری توسط یک دستور ظرف چند ثانیه به آدرس های مورد نظر در هر نقطه ای از دنیا و به هر نوع کامپیوتری ارسال می شود. کاربران اینترنت می توانند با استفاده از سرویس پست الکترونیک با سایر کاربران پیام مبادله کنند. یکی دیگر از سرویس های موجود در اینترنت، وبلاگ ها و وبسایت ها هستند. با اتصال به شبکه اینترنت، دسترسی به بانکهای اطلاعاتی در تمام عرصه ها از جمله تجارت، حقوق، پزشکی، علوم و ... فراهم می گردد. افراد می توانند با مراجعه به وبلاگ ها و وبسایتها به آخرین اطلاعات مورد نیاز خود، در تمامی زمینه ها دسترسی

آدرس دبیرخانه همایش: آذربایجان شرقی، مراغه، بلوار شهید درخشی، مجتمع اداری و آموزشی

دانشگاه آزاد اسلامی مراغه، ساختمان اداری اندیشه شهید سلیمانی، طبقه دوم

تلفن تماس: ۰۴۱۳۷۴۵۵۸۸۳ - ۰۴۱۳۷۴۵۴۵۰۶ - داخلی ۳۳۶ و ۳۴۳

پیدا کنند. در اینترنت مزایایی وجود دارد که استفاده از آنرا راحتتر نموده و مجرمان در روزگار کنونی، به ارتکاب جرائم سایبری به نسبت جرائم سنتی علاقه بیشتری دارند. به طور کلی ویژگی‌های این سرویس اطلاعاتی عبارتند از: گستردگی حوزه دسترسی، سرعت دسترسی، سهولت دسترسی، تنوع کاربردها و صرفه‌جویی (وطنی، اسدی، ۱۳۹۵).

جرایم از دنیای واقعی به فضای اینترنت، امروزه جرایم سایبری با سرعت نگران کننده‌ای، بدون کنترل رو به تکثیر و افزایش است و به عنوان فعالیت‌های به واسطه رایانه که هم غیر قانونی و هم نامشروع هستند، می‌توانند از طریق شبکه‌های الکترونیک جهانی هدایت شوند (Hill, 2002). جرم سایبری را هر جرمی می‌دانند، که شامل رایانه‌ها و شبکه‌ها باشد، ولو آنکه خیلی متکی به رایانه نباشد (Casey, 2000). در حالی که برخی جرم سایبری را جرایمی می‌دانند که دسته‌های مختلفی از جرایم را در فضای سایبر و شبکه جهانی اینترنت در بر می‌گیرند و شامل جرایم ارتكابی به کمک رایانه و جرایم متمرکز بر رایانه نیز نامیده می‌شود (Furneel, 2002).

اندیشمندان به نقش رسانه‌های تکنولوژی‌های نوین توجه دارند و آثار آن را بر روابط میان فردی، گروهی و جامعه بررسی و بیان می‌کنند. از نظر این گروه در جامعه نو حاکمیت اصلی با رسانه‌های الکترونیک است. به‌رحال وسایل ارتباطی، زمینه تغییرات آنی و موقتی در وقایع و دگرگونی‌های اجتماعی را فراهم می‌آورند. تعریف فضای سایبر به جهان جدید یا جهان دیگر صرفاً می‌تواند جنبه ادبی و در برخی موارد جنبه جرم شناختی داشته باشد تا با بیان بایسته‌ها و مقتضیات چنین فضای عنان گسیخته و پهناور، بتوان درک صحیحی از علت وقوع جرم و شناخت مجرمین داشت و گرنه این تعریف از جهت حقوقی کمتر می‌تواند مورد توجه باشد و به راستی نیز ویژگی‌های عینی و ملموس آن را هویدا نمی‌سازد. هر چند در برخی موضوعات مانند صلاحیت سایبری، ارزش حقوقی تعریف فضای سایبر نیز آشکار می‌شود. برخی از این فناوری‌ها مانند تلگراف و تلفن در اوایل قرن نوزدهم اختراع شد اما همه گیر و ارزان شدن این فناوری‌ها و بالا رفتن توان فنی آنها که شرط اصلی ظهور فضای مجازی است در چند سال اخیر اتفاق افتاده است (شریفی هولاسو، ۱۳۸۷).

۵- یادگیری اجتماعی و جامعه‌پذیری

تأثیر رسانه‌های جمعی در زندگی روزانه شهروندان، محدود به تقویت یا تغییر نگرش‌ها و رفتارها نیست، بلکه می‌تواند منجر به کسب ارزش‌ها و نگرش‌ها و الگوهای رفتاری شود که از آن به آثار اجتماعی رسانه‌ها تعبیر می‌کنند. یکی از نظریه‌های مربوط به آثار اجتماعی رسانه‌ها، "نظریه یادگیری اجتماعی" بندورا (Bandura) است که به طور ویژه، با ارتباط جمعی در رابطه است. بر اساس این نظریه، انسان‌ها بیشتر آنچه را که برای راهنمایی و عمل در زندگی نیاز دارند، فقط با تجربه و مشاهده مستقیم یاد نمی‌گیرند، بلکه عمده آن‌ها به طور غیرمستقیم و به‌ویژه از طریق رسانه‌های جمعی آموخته می‌شود. ادعای اصلی بندورا این است که بیشتر رفتارهای آدمی، به صورت مشاهده رفتار دیگران و از طریق الگوبرداری یاد گرفته می‌شود. نظریه یادگیری اجتماعی، به طور گسترده‌ای برای مطالعه تأثیر رسانه‌ها بر خشونت مورد استفاده قرار می‌گیرد. در مقایسه با نظریه کاشت، که مدعی تأثیرگذاری خشونت تلویزیونی بر نگرش‌هاست تا رفتارها؛ نظریه یادگیری اجتماعی، پرخاشگری را نتیجه تماشای برنامه‌های خشونت‌آمیز می‌داند که به عنوان یک رفتار، آموخته و عمل می‌شود (مهدی زاده، ۱۳۹۲) بندورا می‌گوید

رسانه ها، اگر چه تنها منبع یادگیری اجتماعی نیستند و نفوذ و تأثیرشان به دیگر منابع یادگیری یعنی والدین، دوستان و معلمان وابسته است، ولی روی مردم تأثیر مستقیم دارند و این تأثیرگذاری به میانجی نفوذ شخصی یا شبکه های اجتماعی صورت نمی گیرد. نقش جامعه پذیری رسانه ها به این معناست که رسانه ها ارزش ها و هنجارهای مقبول و جا افتاده اجتماعی را از رهگذر پاداش و تنبیه نمادین، برای انواع متفاوت رفتار به مردم یاد می دهند. جامعه پذیری فرایندی است که طی آن، فرد می آموزد تا عضو یک جامعه و فرهنگ خاص شده و به این ترتیب، به موجودی واقعاً اجتماعی و فرهنگی بدل شود. به عبارتی، جامعه پذیری فرایند توسعه احساس پیوستگی فرد با جهان بزرگ تر اجتماعی از طریق یادگیری و درونی سازی ارزش ها، باورها و هنجارهای فرهنگی و اجتماعی است.

۶- وظایف مسئولان و راهکارها برای جلوگیری از بزه دیدگی نوجوانان

اینترنت به لحاظ خصوصیت بالقوه اش علاوه بر اینکه یک مفهوم تکنولوژی به معنای عام ابزاری است به عنوان یک رسانه جمعی، فضایی مجازی برای کاربران خود به وجود آورده که هم باعث تقویت و هم باعث تخریب اخلاق و روابط انسانی اجتماعی افراد می شود و تا آنجا به پیش می رود که حتی می تواند به تغییر اخلاق فردی و اجتماعی نیز بیانجامد از این رو در ده های اخیر به یک موضوع چالش برانگیز برای محققان علوم رفتاری و روانشناسی و جامعه شناسان تبدیل شده است. فراهم آمدن زیرساختهای فرهنگی اما کلید کنترل فضای مجازی است، زیرا کنترل این فضا از طریق پلیس سایبری هرچند راهکاری لازم است، اما در اینجا نیز اصل کلی قدرت بازدارنده های درونی قابل اعتمادتر است. ابلاغ رهبر معظم انقلاب برای تشکیل شورای عالی فضای مجازی اما بهترین راهکار برای فراهم آمدن زیرساختهای لازم برای برقراری امنیت در فضای اینترنت است. اینترنت و فضای مجازی اگر از راه صحیح استفاده شود، ابزاری مناسب برای توسعه ی افکار و اندیشه بشر محسوب شود. ارتباط سالم در فضای مجازی و لزوم هوشیاری جوانان و خانواده ها نسبت به تهدیدات فضای سایبری در درجه ی نخست اولویت قرار دارد. پیشگیری از آسیبهای اجتماعی و توجه والدین به رفتار فرزندان امری مهم می باشد. تغییر در رفتار فرزندان به معنای تغییر در طرز تفکر آنهاست و اگر بنیان فکری و شخصیتی آنها به صورت ناصحیح شکل گیرد می تواند آنها را از محیط امن خانواده دور کرده و باعث از هم پاشیدگی خانواده ها شود (جعفریان و همکاران، ۱۳۹۵).

۶-۱- راهکارهای جلوگیری از آسیب های اخلاقی نوجوانان در فضای مجازی

نوجوانان باید برای ورود به دنیای مجازی، اطلاعات کافی در اختیار داشته باشند تا دچار مشکلات اخلاقی و اجتماعی نشوند. ارتباطات سالم در فضای مجازی و لزوم هوشیاری نوجوانان و خانواده نسبت به تهدیدات فضای سایبری در درجه نخست اولویت قرار دارد. پیشگیری از آسیب های اخلاقی - اجتماعی و توجه والدین به رفتار فرزندان بسیار مهم است و برای جلوگیری از فروپاشی خانواده ها، والدین باید تا حدودی به فن آوری های روز دنیا مسلط باشند و بدانند که تغییر در رفتار فرزندان به معنای ایجاد تغییر در طرز فکر آنهاست و هنگامی که بنیان فکری و شخصیت آنها به صورت ناصحیح شکل گیرد، راه نفوذ شیادان نیز به حریم خصوصی افراد و محیط امن خانواده باز می شود. به منظور پیشگیری و کاهش آسیب های اخلاقی اینترنت بر خانواده، راهکارهایی مطرح شده اند که در صورت اجرای به موقع و مناسب می توانند ثمربخش واقع شوند که این راهکارها عبارتند از:

۱. برگزاری جلسات آموزشی از سوی مصادر فرهنگی در شهرستان‌ها به منظور آشنا نمودن و اطلاع‌رسانی به والدین در مورد فن‌آوری‌های جدید به‌ویژه اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی؛
 ۲. برگزاری کلاس‌های آموزشی در مدارس جهت آگاهی دادن به نوجوانان و جوانان در مورد مزایا و معایب فن‌آوری‌های جدید و نحوه استفاده صحیح از آنها؛
 ۳. وضع قوانین سخت‌گیرانه‌تر، جهت برخورد با مجرمان جرائم اینترنتی و اجرایی نمودن این قوانین؛
 ۴. آگاهی و هوشیاری پلیس سایبری در مورد انواع جدید جرائم رایانه‌ای و اقدام در جهت ناکارآمد کردن دسیسه‌های دشمنان در این زمینه؛
 ۵. آگاهی‌های آموزنده از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در رادیو و تلویزیون در جهت افزایش آگاهی خانواده‌ها درباره خطرات ناشی از اینترنت؛
 ۶. گذراندن اوقات بیشتری با فرزندان در فضای بیرون از خانه به‌طوری که فرزندان از نظر عاطفی، احساس خلأ نکنند و جهت جبران این کمبود به فضای مجازی پناه نبرند؛
 ۷. پخش برنامه‌های کوتاه آموزشی درباره مزایا و معایب اینترنت از زبان ورزشکاران و هنرمندان محبوبی که عموماً جوانان آنها را الگوی خود قرار می‌دهند؛
 ۸. طراحی بازی‌های رایانه‌ای به‌گونه‌ای که در آنها انواع خطرات موجود در فضای مجازی و راهکارهایی جهت آشنایی و مقابله با آنها تعبیه شده است؛
 ۹. طراحی و تدوین بخشی از کتاب‌های درسی در ارتباط با آشنایی دانش‌آموزان با فن‌آوری‌های جدید اینترنت و خطرات بالقوه‌ی آنها؛
 ۱۰. با توجه به اینکه فضای مجازی بسیار گسترده است و افراد می‌توانند از هر گوشه دنیا به یکدیگر پیام ارسال نمایند، این امکان وجود دارد که مجرم و قربانی، هر یک در کشوری متفاوت ساکن باشند؛ لذا ضروری است تا یک هماهنگی بین‌المللی میان پلیس سایبری تمامی کشورهای برخوردار از این فن‌آوری صورت گیرد تا در صورت امکان، جلوی ارتکاب جرم گرفته شود یا پس از ارتکاب امکان، بازداشت و مجازات مجرم، سریع‌تر و آسان‌تر صورت گیرد؛
 ۱۱. ساخت و پخش فیلم‌ها و زنجیره‌هایی با موضوع اینترنت و مزایا و معایب آن؛
 ۱۲. استفاده از آموزه‌های دینی از جمله امر به معروف و نهی از منکر به‌عنوان نوعی کنترل اجتماعی توسط هر شخص.
 ۱۳. هنجارسازی مثبت و ترویج فرهنگ استفاده از اینترنت و فضای مجازی.
- در مجموع لازم است تا همه افراد جامعه به‌ویژه کارشناسان، معلمان و والدین دست‌به‌دست هم دهند تا از بروز مشکلات مربوط به فضای سایبری برای نوجوانان جلوگیری شود (ابراهیم‌پور کومله و خزایی، ۱۳۹۱).

۷- پیشگیری از بزهکاری نوجوانان

مهمترین هدفی که با بررسی نقش فضای مجازی در تکوین جرم دنبال می شود، اتخاذ تدابیری با هدف پیشگیری است زیرا فرض بر این است که فضای مجازی، گاه با داشتن قابلیت‌هایی همچون امکان انتشار فنون ارتکاب جرم، موجب ارتکاب جرم می شود، گاه با تحریک به ارتکاب جرم، کاربران را به وقوع جرم وسوسه می کند و بعضا با قابل دسترس تر کردن آماج جرم، بزه دیدگی برخی کاربران مخصوصا نوجوانان را تسهیل می نماید، در مواقعی بکارگیری اینترنت در ارتکاب جرایمی همچون جاسوسی و تروریسم سایبری، امنیت کشورها را به شکل گسترده تری در معرف مخابره قرار می دهد (پورنجفی قوشچی و دیگران، ۱۳۹۹). همچنین دستیابی به برخی منابع اینترنتی، که با لحاظ مولفه های فرهنگی، مذهبی، اخلاقی و... از جمله مصادیق مجرمانه شناخته می شوند، چه بسا موجب رویارویی مجرمین و قربانیان بالقوه شده و در واقع با قابل دسترس ساختن آمار جرم، آنها را در معرف بزه دیدگی قرار می دهد. مثلا سایتهای تبلیغاتی که بد افزارها را در قالب نرم افزارهای رایگان، پنهان می نمایند، موقعیت های خوبی جهت به دام انداختن قربانیان جرایم سایبر می باشند.

۸- بحث و نتیجه گیری

نوجوانی مرحله ای است که شخص نقطه نظرات و دیدگاه های دیگران را درک می کند و این مسئله دنیای نوجوان را پیچیده تر می کند. نوجوان از طریق کسب هویت، تصویر ذهنی مناسب از خود، مشخص شدن نقش های جنسی و یادگیری در مورد ارتباط با افراد و محیط های مختلف، جهت آماده شدن برای زندگی خانوادگی و اجتماعی آینده و ایفای نقش های شهروندی و افزایش قدرت حل مسئله به دنبال استقلال است. ارتباطات و رسانه های ارتباطی، از آن جهت در این گونه برنامه ها اهمیت می یابند که می توانند با برجسته سازی موضوعها سبب آگاهی برنامه ریزان و سیاستگذاران جامعه نسبت به این مشکل شوند تا تحت فشار افکار عمومی به این مسئله اهمیت بیشتری بدهند. فضای سایبر در کنار دست آوردها و کاربردهای انکارناپذیر و مثبتی که در زمینه های گوناگون دارد، پیامد نامطلوبی نیز به همراه دارد که باید مورد توجه والدین، مربیان و همه مسئولان امر تعلیم و تربیت و برنامه ریزان فرهنگی جامعه قرار گیرد. اما، در این زمینه استفاده از ارتباطات و رسانه های ارتباطی باید با دقت صورت گیرد، چراکه این رسانه ها مانند تیغ دو لبه ای هستند که در صورت استفاده نامناسب از آنها می توانند آثار بسیار وخیمی را برجای گذارند. ارائه اطلاعات نادرست در مورد آسیب اجتماعی، ارائه چهره ای نامناسب و غیرواقعی از افراد منحرف و کجرو و در نتیجه طرد آنها از جامعه، تکیه صرف بر حوادث و رخدادهای خشن تبار و جنایات ها و ارائه نکردن رو شها و آموزش های پیشگیری از جمله اشتباههایی است که در فضای مجازی ممکن است منتقل شود. در مقابل، استفاده صحیح و مناسب از فضای مجازی می تواند کمک بسیار زیادی به نوجوانان و جوانان کند. با ارائه آموزش های پیشگیرانه به خانواده ها و جوانان، آنها را با این معضل ها آشنا کنند و به آنها در این مبارزه یاری رسانند. با این اوصاف، هر اندازه جامعه برای تغییرهای به وجود آمده از آمادگی و توان پاسخگویی بیشتری برخوردار باشد، امکان تولید یا فراگیری آسیبهای اجتماعی کاهش می یابد و یکی از کارآمدترین و مهمترین ابزارهای پیشگیری و مقابله با آسیب های اجتماعی، به کارگیری ابزارهای فرهنگی و رسانه ای است. همان طور که روابط دوستی یکی از منابع مهم ارزشی است و بر اخلاق فردی تأثیر می گذارد، منابعی مثل جماعت های مجازی،

گروه‌های دوستی مجازی، بازی‌ها و سرگرمی‌های مجازی، انتقال به فضای متفاوت، خرده فرهنگ‌ها، جمع‌های اجتماعی متفاوت و ارتباط با جهان رسانه‌ها مسیرهای متفاوتی از زندگی را در خانه منعکس کرده است. برای جلوگیری از آثار و پیامدهای منفی فضای سایبری در نوجوانان، پیشنهاد می‌شود:

- نوجوانان و خانواده هایشان را باید درباره قانون و حقوق و مسئولیت هایی که در لوای قانون دارند آگاه ساخت
- فراهم نمودن مکان های تفریحی و ورزشی سالم و کم هزینه برای جوانان و نوجوانان جهت گذران اوقات فراغت در محالتهای شهر.
- ساخت و پخش فیلم ها و سریال هایی با موضوع فضای مجازی و بررسی معایب و مزایای آن.
- آموزش و پرورش با گنجاندن موارد پیشگیری در برنامه های درسی توجه به نوجوانانی که در معرض مخاطرات اجتماعی هستند توجه نماید.
- رسانه ها را باید تشویق کرد تا درباره خدمات، تسهیلات و فرصت هایی که در جامعه برای جوانان وجود دارند اطلاعاتی منتشر نمایند.
- تشویق فرزندان و ایجاد جذابیت در نوجوانان جهت شرکت در فعالیت های اجتماعی توسط والدین
- دقت و هوشیاری بیشتر پلیس سایبری و اقدامات پیشگیرانه مرتبط با انواع جرایم رایانه ای جدیدتر.
- صرف هزینه جهت طراحی بازیهای رایانه ای سالم و جذاب جهت جایگزین نمودن بازیهای ناسالم برای کودکان و نوجوانان توسط دولت.

منابع

- ابراهیم پور کومله، سمیرا ، ۱۳۹۰، آسیب های نوپدید شبکه های اجتماعی مجازی در کمین خانواده ایرانی، نخستین کنگره فضای مجازی و آسیب های اجتماعی نوپدید.
- ابراهیم پور کومله، سمیرا و خزایی، کامیان؛ «آسیب های نوپدید، شبکه های اجتماعی مجازی در کمین خانواده ایرانی» نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب های اجتماعی نوپدید، آذر ۱۳۹۱، ۱۴-۱.
- برتون، ف، ۱۳۸۲، آیین اینترنت: تهدیدی برای پیوند اجتماعی؟، ترجمه: سرحدی، ع.ا. و جمشیدی، ن.، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- بیکر، ج.ا، ۱۳۸۲، سرمایه اجتماعی و مدیریت، ترجمه: الوانی، م.، تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی.
- پورنجفی قوشچی و دیگران، ۱۳۹۹، پالایش فضای مجازی در پریو اسناد حقوق بشری، آموزه های حقوق کیفری، دوره ۱۷، شماره ۱۹.
- ترابیان، لیلا، عامری، فریبا، خسروی، زهره، بنی جمالی، شکوه سادات، ۱۳۹۷، بررسی پدیدار شناسانه ی اعتیاد نوجوانان به اینترنت (شبکه های اجتماعی)، در جهت پیشنهاد بسته ی آموزشی - روانشناختی، پایان نامه دکتری، دانشکده روانشناسی.
- جلالی، علی اکبر، رفتار شناسی مجرمان در فضای سایبر، فصلنامه کارآگاه، دوره دوم، ۱۳۹۱، سال ششم، شماره ۲
- دزیانی، محمد حسن ، ۱۳۸۹، جرایم سایبری، تهران :روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران
- ذکابی، م.س، ۱۳۸۳، «جوانان و فراغت مجازی»، فصلنامه مطالعات جوانان، ش ۶، ص ۱-۲۵.
- رحیمی نژاد، اسعیل، ۱۳۹۴، جرم شناسی، چاپ چهارم، انتشارات فروزش، تبریز.
- رفاهی، ژاله، ۱۳۸۷، آموزش مهارت های زندگی راهکار پیشگیری از آسیبهای اجتماعی نوجوانان"، فصلنامه رهیافتی و در مدیریت آموزشی ، ۱، ۲
- ساروخانی، ب، ۱۳۹۴، جامعه شناسی ارتباطات، تهران: انتشارات اطلاعات چاپ بیست و هشتم.
- سلطانی فر، م، ۱۳۸۹، دیپلماسی عمومی نوین و روابط عمومی الکترونیک، تهران: انتشارات سیمای شرق.
- شریفی هولاسو، اسماعیل، ۱۳۸۷، جامعه شناسی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- عاملی، الف، سعید رضا ، دو جهانی شدن ها و جامعه جهانی اضطراب، فصلنامه علوم اجتماعی، ۱۳۹۰، سال یازدهم، شماره اول، صص ۱۴۳- ۱۷۴
- فدوی، جمیله و سروش فتحی، " تحلیلی بر آسیب های اجتماعی جوانان طی سا لهای ۱۳۷۸ - ۸۷ و عوامل مؤثر بر آن"، فصلنامه جامعه شناسی مطالعات جوانان ، ۱۳۹۱، دوره ۳، شماره ۸
- کاستلز، م. و اینس، م، ۱۳۸۴، گفتگوهایی با مانوئل کاستلز، ترجمه: چاوشیان، م.، تهران: نشر نی.
- کیخایی، ا، ۱۳۹۲، تحلیل جامعه شناسی چالش های فرهنگی اجتماعی شبکه های اجتماعی مجازی بر کاربران جوان در شهر اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد.
- گنجی، ا، ۱۳۸۵، بررسی الگوی کاربران اینترنت و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن، مطالعه موردی نوجوانان و جوانان شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد پژوهش در علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- مال میر، محمود و زرخ، احسان، پیشگیری از بزه دیدگی سایبری، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا، ۱۳۸۹، سال پنجم، شماره هفدهم.
- هولمز، م ، ۱۳۸۴، جنسیت و زندگی روزمره، ترجمه: لیبی، م.م. با مقدمه ایاز فکوهی، ن.، تهران: نشر افکار

- هیل، کریس ، ۲۰۰۲، جرایم سایبری، حقایق و آمار و ارقام در خصوص این بی تکلیفی جهانی، مجلد ۱۸ ، قابل دسترس در سایت
- وطنی، امیر؛ اسدی، حمید، سیاست جنایی جمهوری اسلامی ایران در جرائم سایبری با تأکید بر ویژگیهای، خاص این جرائم، پژوهشنامه حقوق اسلامی، ۱۳۹۵، سال هفدهم، شماره اول (پیاپی) ، ۴۳، ۹۹ - ۱۲۶
- یوسفی ، سهیل، افتخاری، علی، بی تا، تاثیر فضای مجازی بر میزان بزهکاری جوانان، کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان در تعلیم و تربیت روانشناسی، حقوق، و مطالعات فرهنگی - اجتماعی.

- Casey, E. ۲۰۰۰. Digital evidence and computer crime. London: Academic Press.
- Cohen, L& Felson, M., ۱۹۷۹, Social change and crime rate trends: A routine activity approach, vol, ۴۴, American Sociological review.
- Furnell, S. ۲۰۰۲. Cybercrime: Vandalizing the information society. London: Addison Wesley
- Mcneeley, Susan, ۲۰۱۱, Lifestyle-routine activities and crime events, Journal of contemporary criminal Justice, Vol. ۳۱(۱).
- Suler, J. ۲۰۰۸ The Psychology of cyber spsce. Department of psychology. Sience of technology Center Rideruniversity. <http://users ride. Edu>.

Cyberspace and teens; Consequences and solutions**Jamal Beigi^۱****jamalbeigi@iau-maragheh.ac.ir****Tayebeh Rasooli^۲****Trasooli۱۹۸۰@gmail.com****Abstract**

The necessity of using the Internet in human life is undeniable. Undoubtedly, in the present age, the Internet has had a significant impact on most aspects of human life. The advent of the computer and then the virtual world of the Internet always has many positive and negative effects. One of its negative consequences is the emergence of emerging computer and cybercrime. With the advent of new technologies, especially social networks, another type of relationship called virtual relationships has been formed, which has increased the number of friends and social network users. Despite the effective role of cyberspace in human life, its inappropriate and uncontrolled use can have negative consequences for society. While these technologies have helped to improve and enhance issues in many ways, the issues and their consequences are still problematic, especially for adolescents and families. The purpose of this study was to investigate cyberspace in adolescents, to provide solutions related to the effects of cyberspace in adolescents, in which it examines the negative effects and consequences of the Internet and offers solutions to deal with the harms of cyberspace. Descriptive-analytical research method and search in databases and sources of Internet and library scientific information have been collected. The findings show that the most important consequences of adolescents include personal, environmental, emerging in cyberspace and managerial and governance injuries.

Keywords: Cyberspace, teens, society, solutions

^۱ Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran (Responsible Author)

^۲ Master student of law and punishment in Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran